

Tyrimo „Priklausomybių paplitimas Šilalės rajono moksleivių tarpe bei priklausomybių prevencijos galimybės rajone“ ataskaita

Anketą parengė:

L. Jaruševičienė, dr.

L. Valius, prof.

Statistinę duomenų analizę atliko:

V. Šimatonienė

Kaunas, 2011

Įvadas

Šilalės policijos komisariatas, įgyvendindamas programas „Mes prieš rūkymą“, „Sumažinkime alkoholio vartojimą“, „Laiku pasakyk Ne“ inicijavo tyrimo „Priklausomybių paplitimas Šilalės rajono moksleivių tarpe bei priklausomybių prevencijos galimybes rajone“ atlikimą 2007 metais.

Siekiant naujai įvertinti priklausomybių paplitimą paauglių tarpe bei identifikuoti priklausomybių prevencijos potencialą rajone 2011 metais buvo atliktas pakartotinas tyrimas Šilalės rajono mokyklose. Viso Šilalės rajone yra 15 mokyklų. Į tyrimą atsitiktiniu būdu buvo įtrauktos keturios mokyklos – viena iš Šilalės miesto, kitos trys – iš Šilalės rajono. Šilalės miesto mokykloje buvo apklausta po vieną, atsitiktinai pasirinktą 6, 7, 8 klasę. Šilalės rajono mokyklose buvo apklausti visi tose mokyklose besimokantys 6, 7, 8 klasių mokiniai.

Prieš apklausiant vaikus buvo išdalinta informacija tėvams apie planuojamą apklausą. Iš 477 tėvų vaikų 81 nesutiko, kad jų vaikas būtų apklausiamas.

Apklausą vykdė tose mokyklose dirbančios vaikų ir jaunimo sveikatos priežiūros specialistės. Anoniminė anketa buvo pildoma klasėse, užpildytos anketos buvo surenkamos iš karto. Anketas grąžino 388 moksleiviai (grįžtamumas – 98 proc.).

Tyrimo instrumentas – anoniminė anketa (žr. Prieduose), kurią sudarė 31 atviras ir uždaras klausimas. Pagrindiniai klausimų blokai:

- Įsitraukimas į rizikingą elgseną
- Patiriamas bendraamžių spaudimas rizikingai elgsenai
- Priklausomybę sukeliančių medžiagų prieinamumas paaugliams
- Paauglių integracija šeimose
- Paauglių dalyvavimas popamokinėje ugdymo veikloje
- Paauglių išreiškiamas pasitikėjimas įvairiais prevencijoje dalyvaujančiais specialistais
- Pačių paauglių požiūris į priklausomybių prevencijos kryptis
- Sociodemografiniai respondentų duomenys

Statistinė duomenų analizė buvo atliekama naudojant SPSS 19 programą. Kiekybiniai dydžiai aprašyti pateikiant vidurkį ir vidurkio standartinę paklaidą, palyginimui taikytas Mano Vitnio testas. Kokybinių dydžių palyginimui bei sąsajų tyrimui taikytas Chi kvadratu testas. Pasirinktas reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0,05$.

Rezultatai ir jų aptarimas

1. Respondentų apibūdinimas

Viso tyrime dalyvavo 388 moksleiviai, iš jų didžioji dauguma – 84,5 proc. (328) mokėsi gimnazijoje ir 15,5 proc. (60) vidurinėje mokykloje. Daugiau kaip pusę apklaustųjų – 52,8 proc. (205) sudarė vaikinai, 44,3 proc.(172) – merginos ir 2,8 proc. (11) – savo lyties nenurodė.

Repondentų pasiskirstymas pagal amžių pateiktas 1 lentelėje.

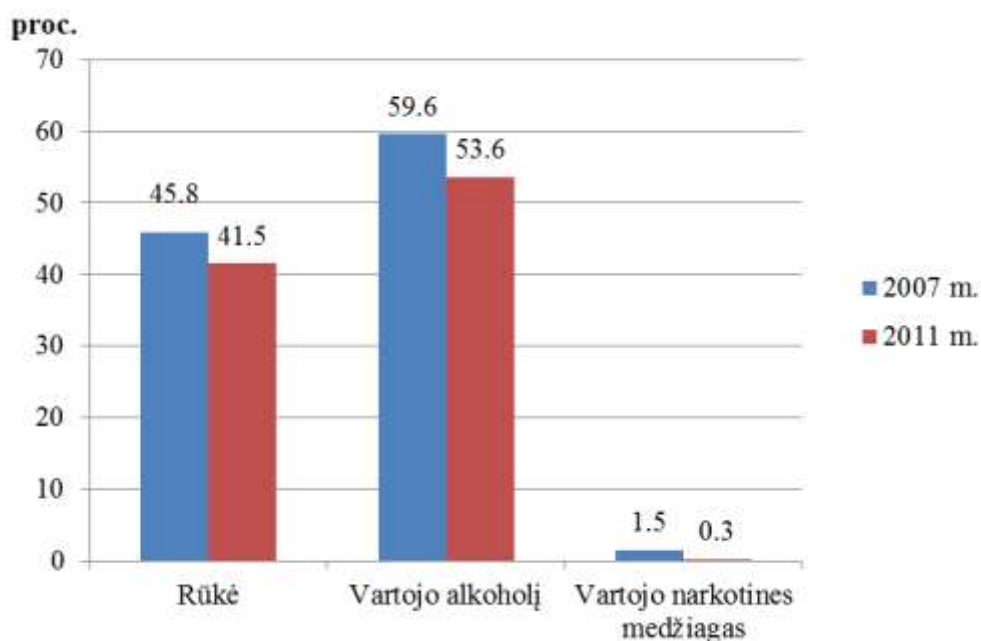
1 lentelė. Repondentų pasiskirstymas pagal amžių

Amžius metais	Absoliutus skaičius	Proc.
11	29	7,5
12	110	28,4
13	131	33,8
14	95	24,5
15	8	2,1
16	1	0,3
Nenurodė	14	3,6

2. Paauglių įsitraukimas į rizikingą elgseną

Moksleivių teigimu 41,5 proc. (156) yra bandę rūkyti, 53,6 proc. (201) – vartojo alkoholinių gėrimų ir 0,3 proc. (1) vartojo narkotinių medžiagų. Lyginant su ankstesniu 2007 metų tyrimu tabako ir alkoholio vartojimas nežymiai sumažėjo (1 pav.), tačiau šis sumažėjimas nėra statistiškai patikimas (z testas, NS). Tuo tarpu nelegalių narkotinių medžiagų vartojimas buvo ir lieka sunkiai įvertinamu reiškiniu. Jo vertinimą apsunkina tai, kad nelegalių psichoaktyvių medžiagų vartojimas yra mažiau socialiai priimtinas, lyginant su tabako ir

alkoholio vartojimu, todėl didelė dalis apklausose dalyvaujančių respondentų linkę slėpti šių medžiagų vartojimą.

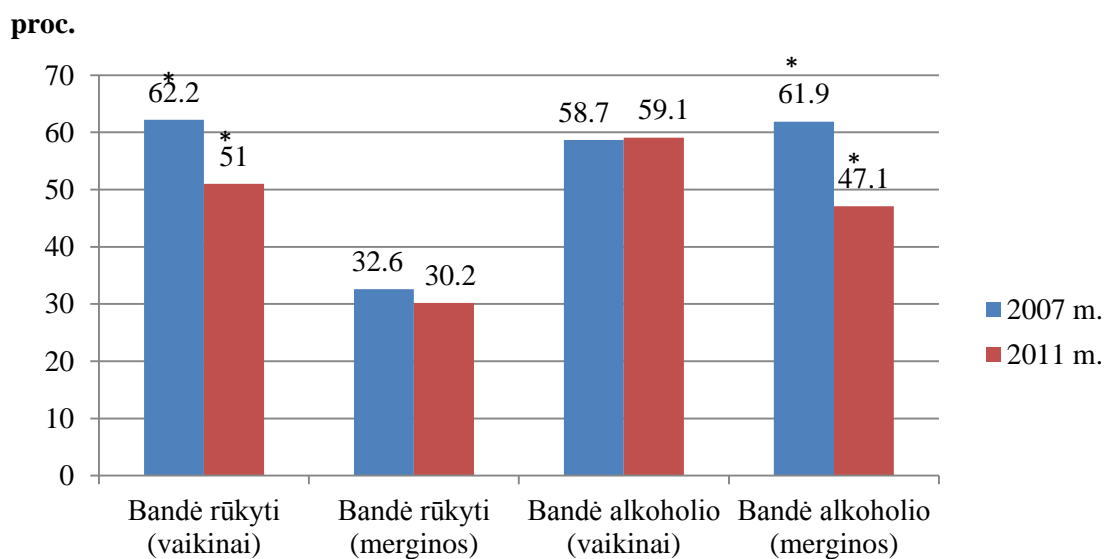

1 pav. Priklausomybę sukeliančių medžiagų vartojimas

Rūkytas ir alkoholio vartojimas yra glaudžiai susiję. Didžioji dalis (83,4 proc.) bandžusių rūkyti moksleivių yra vartoję ir alkoholio, nebandžiusių rūkyti tarpe alkoholio vartojo 33,8 proc. ($\chi^2 = 92,343$; $df = 1$; $p < 0,01$).

Tarp vaikinių žymiai daugiau nei tarp merginų yra kada nors rūkiusių (51,0 proc. ir 30,2 proc. atitinkamai, $\chi^2 = 16,548$; $df = 1$; $p < 0,001$) ir vartojusių alkoholį (59,1 proc. ir 47,1 proc. atitinkamai, $\chi^2 = 5,409$; $df = 1$; $p = 0,020$). Jokių kvaišalų nėra bandę daugiau merginos nei vaikinai (47,7 proc. ir 32,8 proc. atitinkamai; $\chi^2 = 8,527$; $df = 1$; $p = 0,003$). Lyginant su 2007 metų tyrimu (2 pav.) statistiškai patikimai sumažėjo vaikinių, bandžusių rūkyti ir merginų, bandžusių alkoholio, procentinė dalis.

Per paskutines 30 dienų 8,3 proc. apklaustų moksleivių rūkė (9,9 proc. vaikinių ir 7 proc. merginų, NS), 20,5 proc. – vartojo alkoholį (19,7 proc. vaikinių ir 22,7 proc. merginų, NS). Narkotinių medžiagų per paskutines 30 dienų niekas nevartojo. Ankstesnio 2007 metų tyrimo duomenimis per paskutines 30 dienų rūkė 13,8 proc., o alkoholio vartojo 23,2 proc. respondentų. Lygindami abiejų tyrimų duomenis, galime teigti, kad tabako vartojimas statistiškai patikimai sumažėjo (z testas, $p < 0,05$), tačiau alkoholio vartojimo skirtumų nebuvo rasta (z testas, NS).

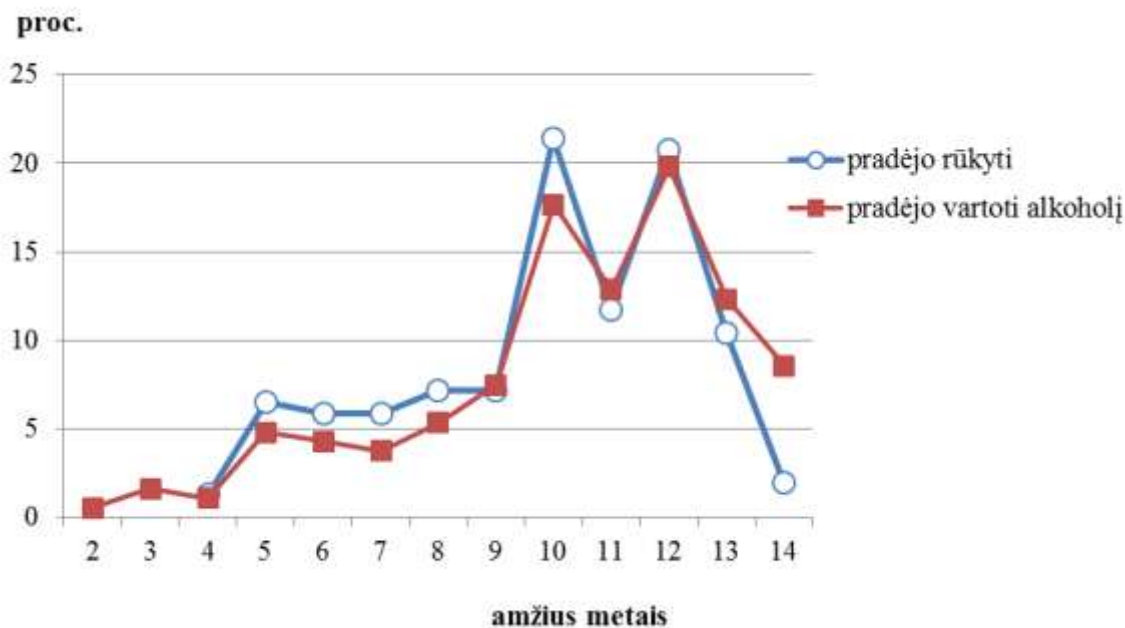

* - skirtumai statistiškai patikimi, z testas, $p < 0,05$

2 pav. Priklausomybę sukeliančių medžiagų vartojimas pagal respondentų lytį

Rūkymo ir alkoholinių gėrimų vartojimo pradžia yra pateikta 3 paveiksle. Rūkymo ir alkoholio vartojimo pradžios kreivės rodo, jog didžiausią tikimybę įsitraukti į rizikingą elgseną turi 10 – 12 metų amžiaus jaunuoliai. Merginos pradėjo rūkyti, būdamos vidutiniškai $10,15 \pm 0,347$ metų (vidurkis \pm vidurkio standartinė paklaida), o atitinkamai vaikinai – $9,81 \pm 0,248$ metų, skirtumai nebuvo statistiškai patikimi (Mano Vitnio testas, $p = 0,335$). Alkoholį pradėjo vartoti merginos, būdamos vidutiniškai $10,77 \pm 0,288$ metų, o vaikinai $10,11 \pm 0,276$ metų (Mano Vitnio testas, $p = 0,108$). Itin ankstyvas rūkymas ir alkoholio vartojimas (19,5 proc. respondentų pirmą kartą rūkė ir 16 proc. pirmą kartą pavartojo alkoholinius gėrimus būdami 7 metų amžiaus ir jaunesni) leidžia daryti prielaidą, jog alkoholiniai gėrimai yra vartojami šeimos rate, dalyvaujant suaugusiems.

Pasaulyje atliekami detalūs tyrinėjimai parodė, kad ypač didelę reikšmę turi amžius kuomet pradedamos vartoti psichoaktyvios medžiagos. Kuo jaunesniame amžiuje pradedama vartoti, tuo didesnė tikimybė, kad vaikas taps priklausomas nuo tų medžiagų. Šių medžiagų vartojimas pavojingas ir dėl didesnės fizinės sveikatos pažeidimo rizikos vaikams.

3 pav. Rūkymo ir alkoholinių gėrimų vartojimo debiutas

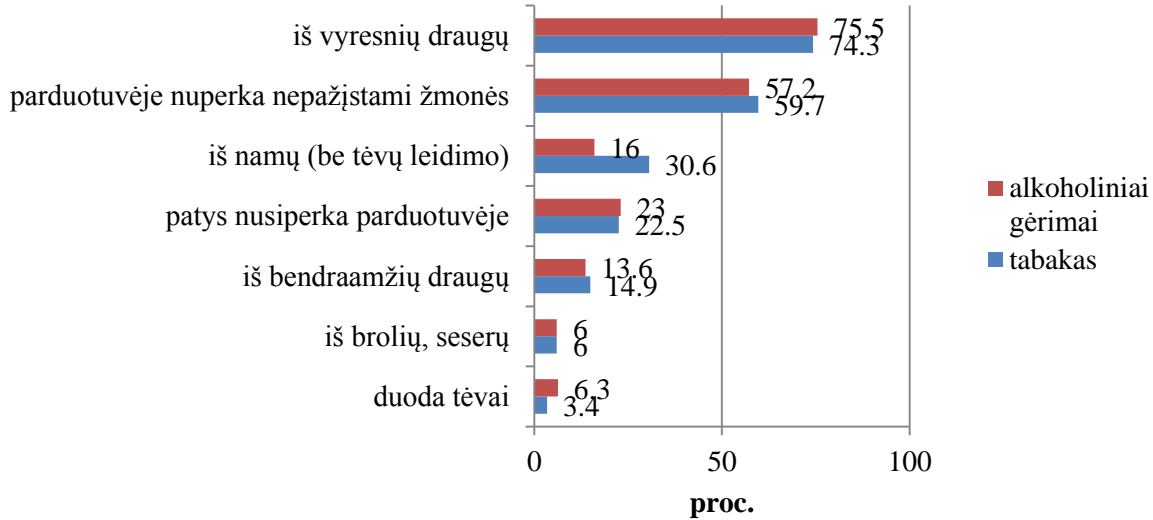
Nors 2011 metais stebime priklausomybę sukeliančių medžiagų vartojimo sumažėjimą, bet reali padėtis gali būti ir blogesnė, nes dalis respondentų linkę slėpti kvaišalų vartojimą. Atsakymai į klausimą „Jei būtum kada nors vartojęs narkotines medžiagas, ar būtum apie tai pasakęs šioje anketoje?“ pateikti 2 lentelėje. Tyrimo duomenimis kas dešimtas moksleivis (9,6 proc.) teigė, kad tikrai neprisipažintų, jei vartotų. Vaikinių ir merginų požiūris nesutampa ($\chi^2 = 21,871$; l.l.sk. = 5; $p = 0,001$). Vaikinai daugiau nei merginos yra linkę slėpti, kad vartoja kvaišalus.

2 lentelė. Atsakymai į klausimą „Jei būtum kada nors vartojęs narkotines medžiagas, ar būtum apie tai pasakęs šioje anketoje?“:

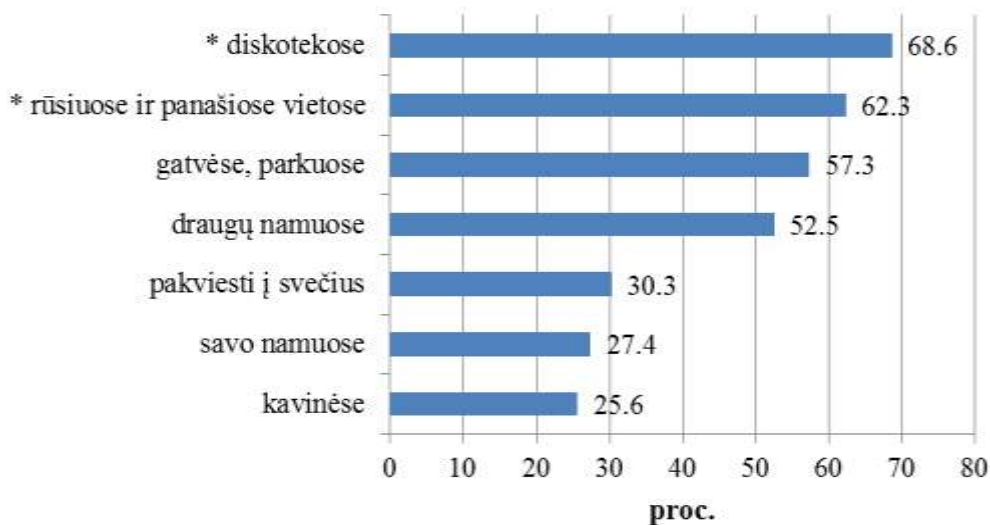
	apie tai jau pasakiau (proc.)	tikrai taip (proc.)	greičiausiai taip (proc.)	nežinau (proc.)	greičiausiai ne (proc.)	tikrai ne (proc.)
Merginos	11.6 *	41.9 *	26.2	14.0	2.3	4.1 *
Vaikinai	19.7 *	28.1 *	19.2	14.8	3.9	14.3 *
Bendrai	16	34.4	22.4	14.4	3.2	9.6
* – patikimi skirtumai pagal lytį, z testas, $p < 0,05$						

3. Kvaišalų prieinamumas paaugliams

Tyrimo dalyvių nuomone, legalių narkotinių medžiagų – tabako ir alkoholio gaminių įsigyti dažniausiai padeda vyresni draugai bei nepažįstami žmonės parduotuvėse (4 pav.). Dažniausiai alkoholį moksleiviai vartoja diskotekose, namų rūsiuose bei kitose panašiose vietose (5 pav.).

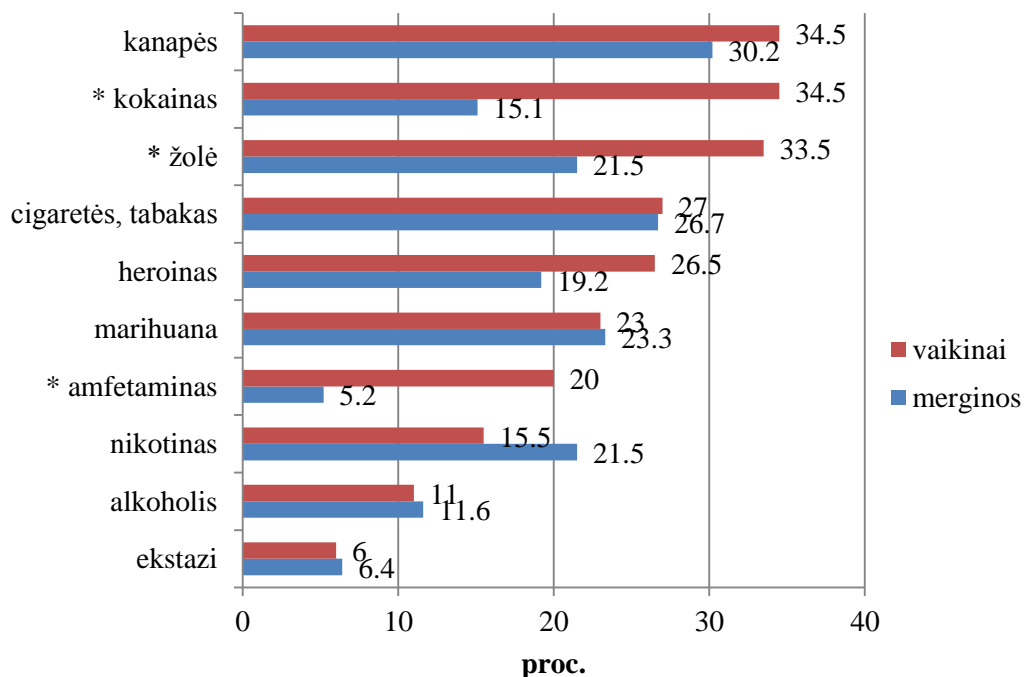

4 pav. Populiariausi tabako ir alkoholinių gėrimų įsigijimo būdai

5 pav. Populiariausios alkoholio vartojimo vietos (žvaigždute (*) pažymėtos vietos, kurias respondentai dažniausiai nurodė kaip pačias svarbiausias)

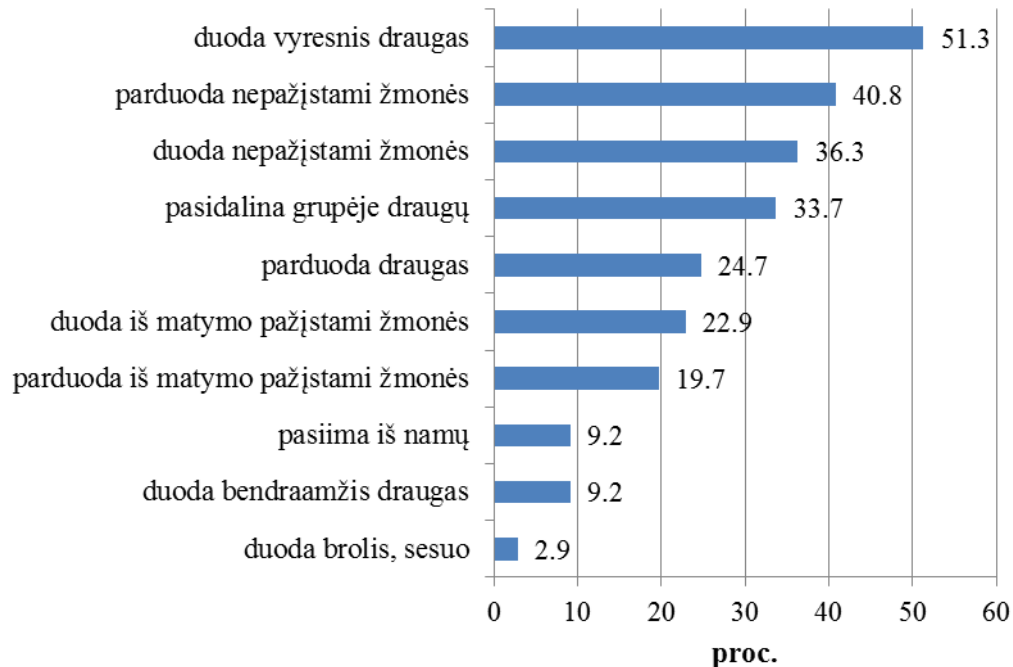
Tik vienas respondentas prisipažino, kad yra bandęs narkotinių medžiagų. Tačiau apie jas žino net 79,9 proc. respondentų (76,2 proc. merginų ir 82,0 proc. vaikų, NS). Pateikus atvirą klausimą “Kokias narkotines medžiagas Tu žinai” paaiškėjo, jog moksleiviai žino gana daug narkotinių medžiagų, iš kurių žinomiausios – kanapės, žolė, kokainas (6 pav.).

* - skirtumai statistiškai patikimi; χ^2 testas, $p < 0,05$

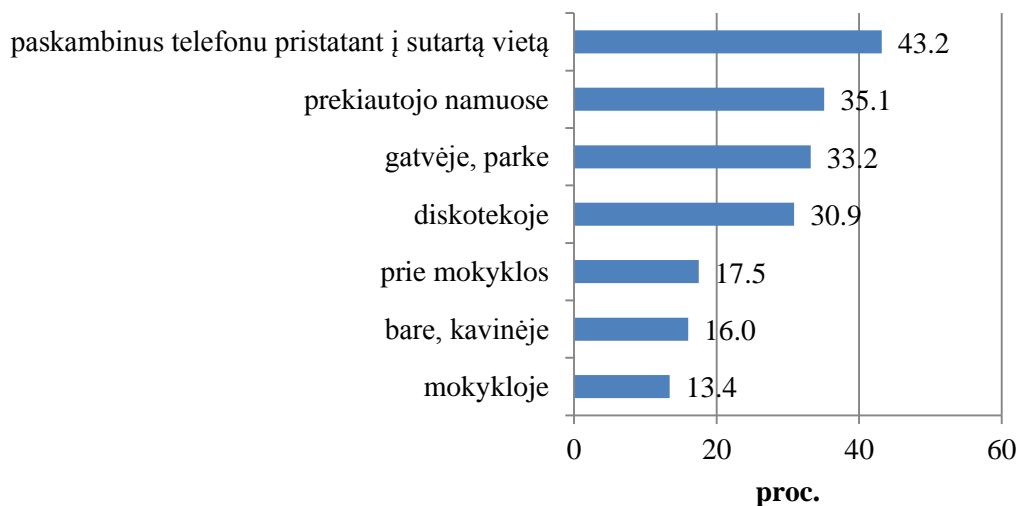
6 pav. Moksleiviams žinomi kvaišalai

Tik maža dalis tyrime dalyvavusių moksleivių (11,0 proc.) teigė, kad, jei norėtų pavartoti narkotinių medžiagų, žinotų, kaip jų įsigyti, tačiau realiai dauguma respondentų nurodė įvairių įsigijimo būdų ir tik 17,1 proc. nežinojo jokių būdų, kaip įsigyti šių medžiagų. Kaip ir tabako ar alkoholio, dažniausiai narkotikų gaunama iš vyresnių draugų ir nepažįstamų žmonių (7 pav.).

7 pav. Populiariausi, moksleivių nuomone, narkotinių medžiagų įsigijimo būdai

Kur galima įsigyti narkotinių medžiagų nežinojo tik 12,6 proc. moksleivių. Dažniausiai jų įsigijama paskambinus telefonu pristatant į sutartą vietą arba prekiautojo namuose (8 pav.). Diskoteka taip pat minima, kaip dažna narkotinių medžiagų įsigijimo vieta. Nerimą kelia tas faktas, kad narkotinių medžiagų galima įsigyti pačioje mokykloje ar prie jos.

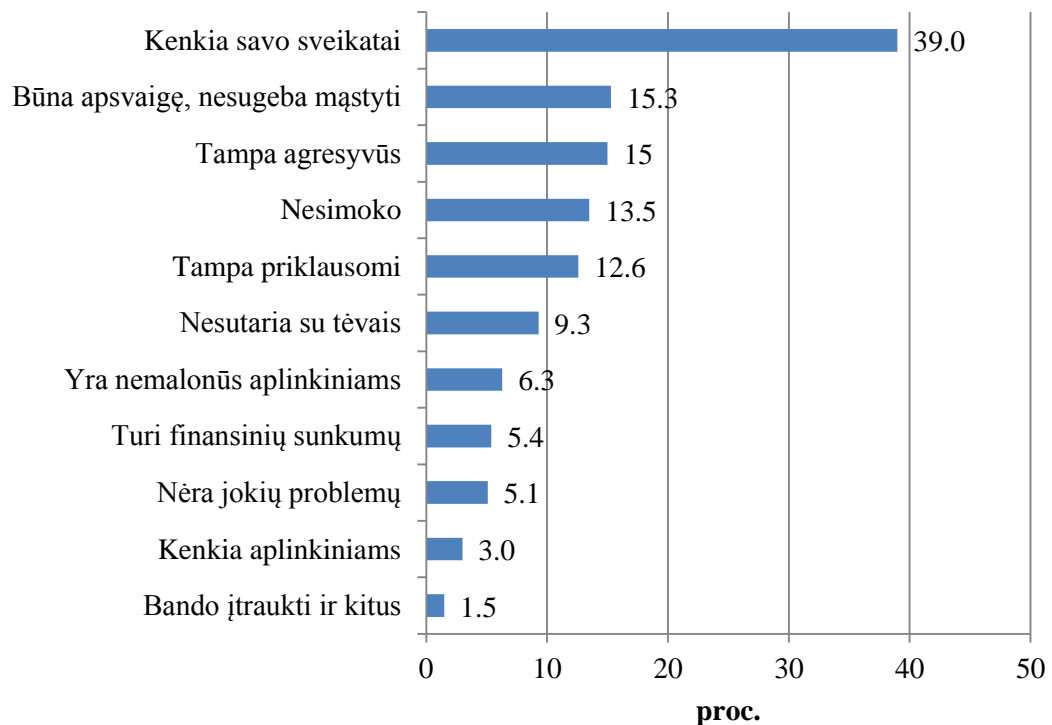

8 pav. Populiariausios narkotinių medžiagų įsigijimo vietos

Tyrimas parodė, kad dažnai narkotinės medžiagos įsigyjamose tose pačiose vietose, kur vartojamas alkoholis (diskoteka, gatvė, parkas), tai rodo, kad šios rizikingo elgesio išraiškos yra glaudžiai susiję. Pasaulinė praktika rodo ir tyrimai Lietuvoje tą patvirtina, kad tabakas ir alkoholis yra vartus atveriantys narkotikai ir kad tie moksleiviai, kurie pradeda rūkyti tabaką ir vartoti alkoholinius gėrimus, vėliau dažniau pradeda vartoti ir nelegalias psichoaktyvias medžiagas.

Gana išsamios respondentų žinios apie priklausomybę sukeliančias medžiagas ir jų įsigijimo kelius leidžia manyti, kad dalis moksleivių (arba patys, arba jų draugai) vartoja šias medžiagas, tačiau tai slepia.

Kvaišalų vartojimas sukelia paaugliams daug problemų. Analizuojant problemas, su kuriomis susiduria moksleiviai, buvo pateiktas atviras klausimas. Respondentų atsakymai pagal paminėjimo dažnį pateikti 9 paveiksle.

9 pav. Problemos, kurias, moksleivių nuomone, sukelia rūkymas, alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimas

Dauguma respondentų (39 proc.) mano, kad vartodami tabaką, alkoholį ir narkotines medžiagas vaikai pirmiausiai kenkia savo fizinei sveikatai (jie nustoja augti, susergera sunkiomis ligomis). Moksleiviai pastebi, kad pasikeičia vartojančiųjų kvaišalus elgesys (būna apsvaigę ir nesugeba mąstyti, tampa pikti ir agresyvūs) bei išvaizda (nemaloni aplinkiniams), jie turi problemų ir socialinėje aplinkoje (sunku mokytis, nesutaria nei su tėvais, nei su draugais). Kvaišalų vartojimas veda į nusikalstamą veiklą (šioms medžiagoms moksleiviai išleidžia daug pinigų, o norėdami jų prasimanyti reketuoja draugus, pradeda vogti). Apklaustųjų teigimu, vartojantys šias medžiagas paaugliai ne tik tampa priklausomi ir negali nustoti jų vartoti, bet ir bando įtraukti į rizikingą elgseną ir savo bendraamžius.

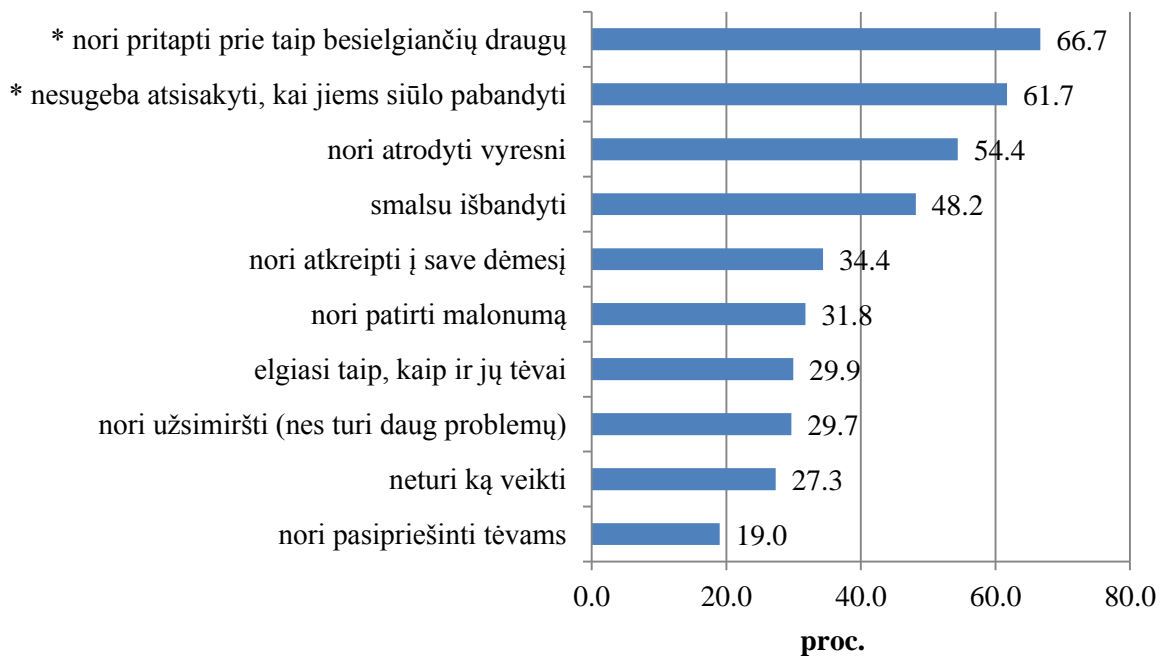
Norint užkirsti kelią priklausomybę sukeliančių medžiagų vartojimui tarp paauglių, kuriant ir įgyvendinant prevencijos priemones, reikia giliau suprasti veiksnius, skatinančius vartoti šias medžiagas.

4. Veiksniai, skatinantys priklausomybę sukeliančių medžiagų vartojimą

Analizuojant moksleivių nuomone reikšmingiausius veiksnius, skatinančius jaunas žmones rūkyti, vartoti alkoholinius gėrimus, narkotines medžiagas, išryškėja trys reikšmingiausi aspektai (10 pav.):

- noras pritapti prie taip besielgiančių draugų,
- nesugebėjimas pasakyti ‘Ne’,
- noras atrodyti vyresniais.

Šie vienas kitą papildantys veiksniai yra susiję su bendraamžių grupe – siekiant pritapti prie specifiškai besielgiančių draugų, gali būti itin sunku atsisakyti rizikingai pasielgti arba suintrigavus aplinkinius galima lengviau įsitraukti į jų ratą. Norą atkreipti į save dėmesį taip pat galima priskirti prie bendraamžių grupės veiksnių. Individo lygmens veiksniai (smalsumas, malonumo troškimas, noras užsimiršti, nepakankamas užimtumas,) taip pat svarbūs stimulai rizikingai elgsenai, mažiausiai svarbūs, moksleivių nuomone, šeimos aplinkos veiksniai (laikymasis “tradicijų” – elgtis taip, kaip ir tėvai ar pasipriešinti jų valiai).

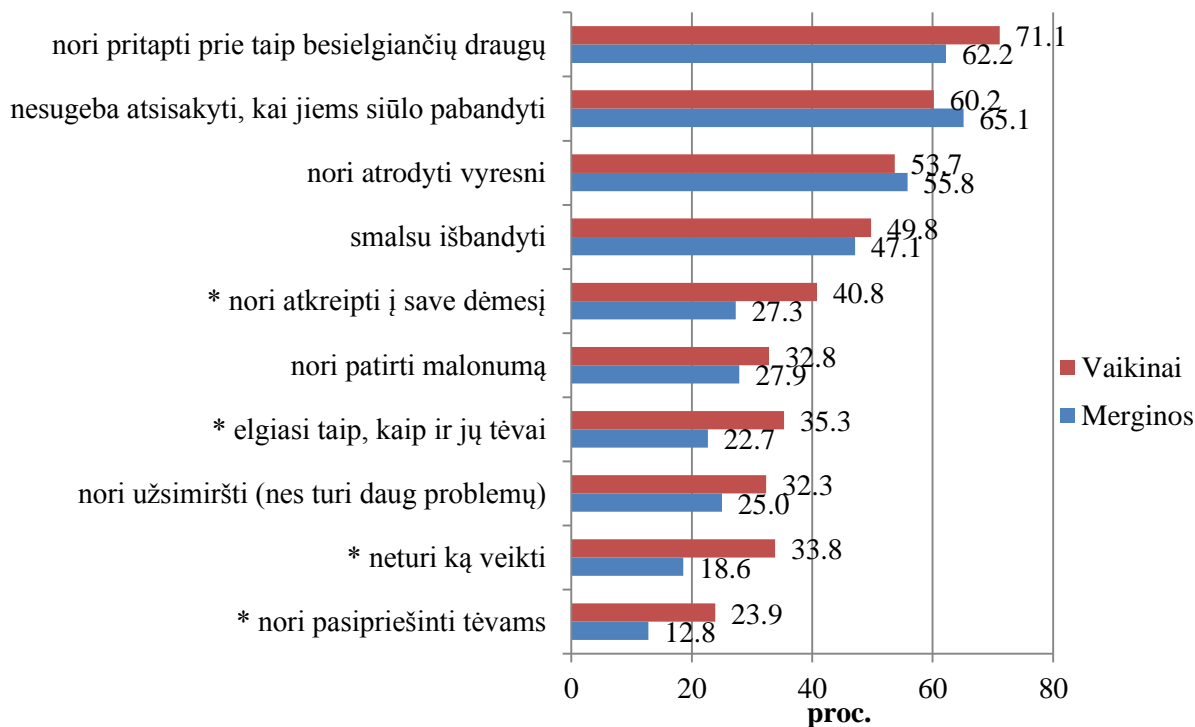

10 pav. Priežastys, moksleivių nuomone, skatinančios jaunos žmones pradėti rūkyti, vartoti alkoholį, narkotines medžiagas

(žvaigždute (*) pažymėti aspektai, kuriuos respondentai dažniausiai nurodė kaip pačius svarbiausius)

Pagrindinės priežastys, skatinančios rizikingai elgtis, tarp vaikinių ir merginų yra tos pačios (noras pritapti prie taip besielgiančių draugų, nesugebėjimas atsisakyti, kai jiems siūlo pabandyti), tačiau išryškėja ir tam tikri skirtumai (11 pav.). Vaikinams daug svarbesnis nei merginoms yra noras atkreipti į save dėmesį, noras pasipriešinti tėvams. Vaikinai daug dažniau nei merginos seka neigiamu tėvų pavyzdžiu ar įsitraukia į rizikingą elgseną iš neturėjimo ką veikti.

Gali būti, jog rūkymas, alkoholio, narkotinių medžiagų vartojimas visuomenėje yra tapatinamas su vyriško elgesio atributais, todėl atitinkamai elgdamiesi vaikinai siekia pademonstruoti savo vyriškumą.

* - skirtumai statistiškai patikimi, χ^2 testas, $p < 0,05$

11 pav. Priežastys, skatinančios pradėti rūkyti, vartoti alkoholį, narkotines medžiagas pagal respondentų lytį

Bendraamžių grupės poveikis

Pagrindinė priežastis, skatinanti rizikingai elgtis, – noras pritaapti prie taip besielgiančių draugų. Moksleivių elgsena patvirtino jų nuomonę: tarp respondentų, kurių geriausias draugas buvo rūkantis: 64,7 proc. nors kartą gyvenime buvo bandę rūkyti, 33,3 proc. rūkė per paskutines 30 dienų. Nerūkanti geriausią draugą turintys jaunuoliai buvo mažiau įsitraukę į rūkymą: atitinkamai 32,5 proc. ir 4,4 proc. (3 lentelė). Tarp vaikinų ir merginų buvo rastos tos pačios tendencijos, nors merginoms rūkančio draugo įtaka ir nebuvo statistiškai patikima.

Analogiškos sąsajos buvo konstatuotos ir analizuojant moksleivių alkoholio vartojimą. Jei geriausias draugas vartojo alkoholį, 86,8 proc. respondentų taip pat buvo pabandę alkoholinių gėrimų, 30 dienų laikotarpiu jų vartojo 63,0 proc. Jei geriausias draugas nevar-tojo

alkoholio, alkoholinių gėrimų buvo vartoję 42,3 proc., 30 dienų laikotarpiu jų vartojo 7,9 proc. moksleivių. Tarp vaikinų ir merginų tendencijos buvo tos pačios.

3 lentelė. Paauglių rizikingo elgesio sąsajos su geriausio draugo žalingais įpročiais

Ar Tavo geriausias draugas rūko?	Bandė rūkyti (proc.)			Per paskutines 30 dienų rūkė (proc.)		
	vaikinai	merginos	bendrai	vaikinai	merginos	bendrai
taip	77,8*	46,2	64,7*	38,9*	33,3*	33,3*
ne	38,8*	27,7	32,5*	3,1*	5,8*	4,4*

Ar Tavo geriausias draugas vartoja alkoholinius gėrimus?	Bandė vartoti alkoholinius gėrimus (proc.)			Per paskutines 30 dienų vartojo alkoholinius gėrimus (proc.)		
	vaikinai	merginos	bendrai	vaikinai	merginos	bendrai
taip	84,6**	88,0**	86,8**	59,3**	72,0**	63,0**
ne	48,4**	33,9**	42,3**	6,6**	10,1**	7,9**

* – patikimi skirtumai pagal draugo rūkymą, χ^2 testas, $p < 0,05$
 ** – patikimi skirtumai pagal draugo alkoholio vartojimą, χ^2 testas, $p < 0,05$

Tiriamųjų atsparumas žalingam bendraamžių grupės poveikiui pateiktas 4 lentelėje. Apie du trečdalius tyrimo dalyvių teigė galintys nesunkiai atsispirti draugų įkalbinėjimams rizikingai elgtis prieš savo paties valią Savo gebėjimą atsispirti bendraamžių draugų įkalbinėjimams kritiškai vertino kas septintas tyrimo dalyvis.

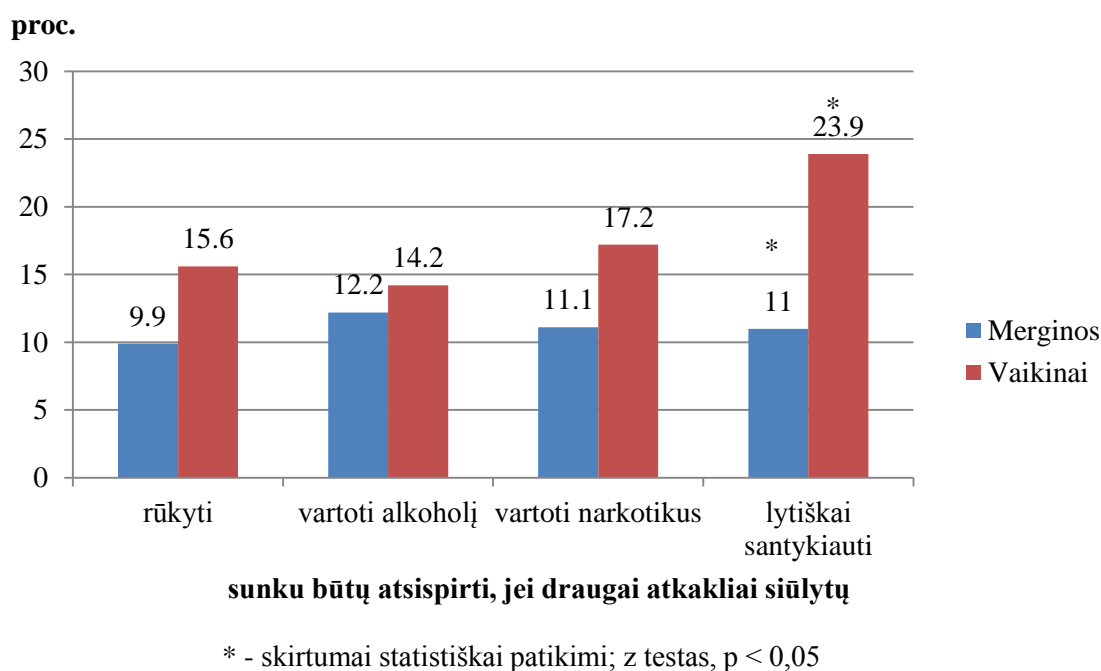
4 lentelė. Moksleivių atsakymai į klausimą “Ar tau būtų sunku pasakyti Ne, jei tavo geriausi draugai (tau nenorint) atkakliai siūlytų”:

	sunku (proc.)	nei sunku, nei nesunku (proc.)	nesunku (proc.)
Pradėti rūkyti	13,0	17,5	69,5
Pabandyti alkoholinių gėrimų	13,3	22,1	64,6
Pabandyti narkotinių medžiagų	14,4	6,7	78,9
Pradėti lytiškai santykiuoti	18,0	14,3	67,6

Tyrimo rezultatai rodo, jog paaugliams buvo vienodai sunku atsispirti ir siūlymui užsirūkyti, ir pavartoti alkoholinių gėrimų ar narkotinių medžiagų, ir lytiškai santykiuoti. Todėl galima daryti prielaidą, jog atsparumas žalingam aplinkos poveikiui nėra tiek glaudžiai susijęs su

pačios elgsenos keliama rizika, kiek su asmeninėmis individo savybėmis. Panašu, jog daliai jaunų žmonių iš principo būna sunku pasipriešinti aplinkinių poveikiui, nepriklausomai nuo to, kas jiems yra siūloma.

Abiejų lyčių paaugliams buvo sunku atsispirti bendraamžių poveikiui, tačiau vaikinai dažniau nei merginos minėjo patiriantys tokio pobūdžio sunkumus (12 pav.). Šį faktą būtų galima aiškinti tuo, kad gali būti, jog merginos iš esmės yra atsparesnės aplinkos įtakai nei vaikinai. Antra vertus, negalima atmesti prielaidos, jog integracija į bendraamžių grupę yra vaikinams reikšmingesnis socializacijos aspektas, taip pat gali būti, jog vaikinų grupėse mažiau toleruojamas nepaklusimas grupėje priimtiems elgesio standartams. Tačiau gali būti, jog yra ir kitos priežastys.

12 pav. Procentinė vaikinų ir merginų dalis, sunkiai atsispirianti bendraamžių poveikiui

Žalingi įpročiai šeimoje

Analizuojant pačių respondentų nuomonę apie veiksnius, skatinančius jaunas žmones įsitraukti į rizikingą elgseną, paaiškėjo, jog šeimos aplinkos veiksniai (laikymasis “tradicijų” – elgtis taip, kaip ir tėvai ar pasipriešinimas jų valiai) jiems atrodė mažiau svarbūs stimulai

rizikingai elgsenai, nei bendraamžių grupės aplinka. Iš tiesų, įvairiose šalyse atliktų tyrimų autoriai teigia, jog šeimos narių žalingi įpročiai yra tiesiogiai susiję su didesniu paauglių įsitraukimu į priklausomybę sukeliančių medžiagų vartojimą.

Analizuojant tyrime dalyvavusių paauglių šeimos gyvenimos ypatumus nustatyta, jog 42,8 proc. respondentų šeimos nariai rūkė, 29,9 proc. vartojo alkoholį, narkotinių medžiagų nevartojo nė vienoje šeimoje. Šeimos narių rūkymas buvo susijęs su jaunų žmonių rizikinga elgsena: nors kartą gyvenime yra bandę rūkyti 48,8 proc. moksleivių, tarp kurių šeimos narių buvo rūkančių ir 35,7 proc. respondentų, kurių šeimos nariai buvo nerūkantys (χ^2 testas, $p < 0,05$) (5 lentelė). Šeimos narių rūkymas didino paauglių galimybę pradėti rūkyti. Tarp vaikinių ir merginų nustatytos tos pačios tendencijos.

Analogiškos sąsajos buvo konstatuotos ir analizuojant moksleivių alkoholio vartojimą. Alkoholio vartojimas šeimoje didino paauglių galimybes pradėti vartoti alkoholį. Šeimose, kuriose buvo vartojamas alkoholis, yra bandę alkoholinių gėrimų 73,3 proc. ir per paskutines 30 dienų vartojo 33,6 proc. respondentų, blaivų gyvenimo būdą propaguojančiose šeimose atitinkamai 45,8 proc. ir 13,9 proc. (χ^2 testas, $p < 0,05$).

5 lentelė. Šeimos žalingų įpročių sąsajos su paauglių rizikinga elgsena

Ar Tavo šeimos nariai rūko?	Bandė rūkyti (proc.)			Per paskutines 30 dienų rūkė (proc.)		
	vaikinai	merginos	bendrai	vaikinai	merginos	bendrai
taip	59,5*	38,0*	48,8*	7,1	7,6	7,2
ne	45,3*	23,5*	35,7*	11,2	7,1	9,1
Ar Tavo šeimos nariai vartoja alkoholinius gėrimus?	Bandė vartoti alkoholinius gėrimus (proc.)			Per paskutines 30 dienų vartojo alkoholinius gėrimus (proc.)		
	vaikinai	merginos	bendrai	vaikinai	merginos	bendrai
taip	68,5	76,3**	73,3**	31,5**	37,3**	33,6**
ne	56,1	30,6**	45,8**	15,3**	13,3**	13,9**
* – patikimi skirtumai pagal rūkymą šeimoje, χ^2 testas, $p < 0,05$						
** – patikimi skirtumai pagal alkoholio vartojimą šeimoje, χ^2 testas, $p < 0,05$						

Tyrimas parodė, jog šeimos narių rūkymas statistiškai patikimai siejosi tiek su vaikinių, tiek su merginų bandymu pradėti rūkyti, tačiau vėlesniam jų rūkymui įtakos neturėjo. Alkoholio vartojimas šeimoje buvo labiau susijęs su merginų, o ne vaikinių rizikinga elgsena.

Jau anksčiau buvo konstatuota, jog maždaug kas penktas respondentas pirmą kartą rūkė ir kas šeštas pirmą kartą pavartojo alkoholio būdami 7 metų ar jaunesni, t.y. šeimos rate. Tyrimas parodė, kad žalingi įpročiai šeimoje statistiškai patikimai ankstino moksleivių rizikingos elgsenos pradžia: šeimose, kurių nariai rūkė, vaikai pradėjo rūkyti, būdami vidutiniškai $9,46 \pm 0,29$ metų (atitinkamai nerūkančiose šeimose – $10,46 \pm 0,26$ metų; Mano Vitnio testas, $p = 0,015$), o šeimose, kuriose buvo vartojamas alkoholis, vaikai pirmą kartą pavartojo alkoholio būdami vidutiniškai $9,63 \pm 0,34$ metų (atitinkamai nevartojančiose alkoholio – $10,94 \pm 0,22$ metų; Mano Vitnio testas, $p = 0,003$).

4. Priklausomybių prevencijos galimybės

Numatant priklausomybių prevencijos galimybes buvo analizuoti aspektai, susiję su:

- bendravimu šeimoje
- užklasiniu jaunų žmonių užimtumu
- paauglių išreiškiamu pasitikėjimu įvairiais prevencijoje dalyvaujančiais specialistais
- pačių paauglių požiūriu į priklausomybių prevencijos kryptis.

Bendravimas šeimoje

Absoliuti dauguma (76,0 proc.) tyrime dalyvavusių paauglių gyveno kartu su abiem savo tėvais, 17,3 proc. – su vienu iš tėvų, 2,1 proc. – su seneliais ar kitais giminaičiais, 0,8 proc. – vaikų globos namuose ir 3,9 proc. nenurodė, su kuo gyvena.

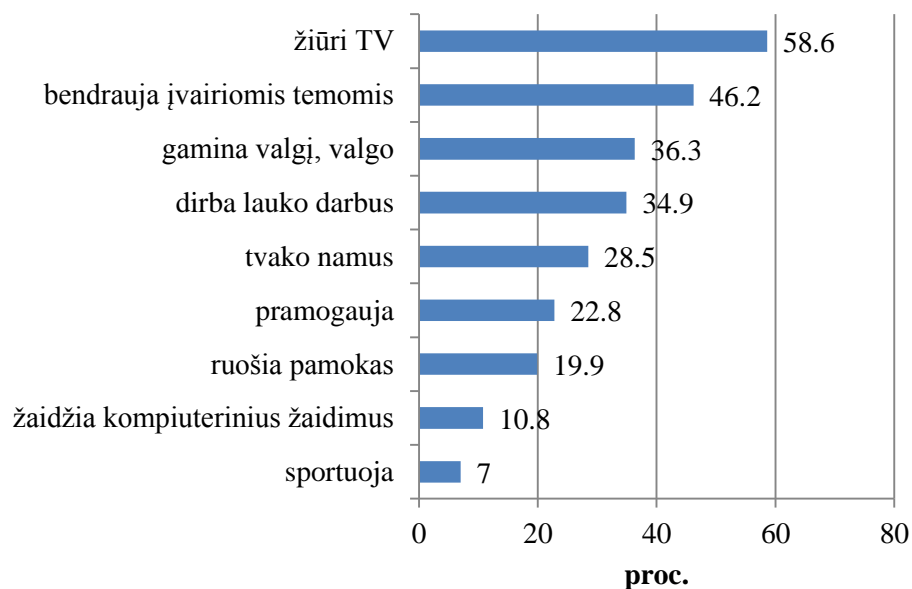
Keturi penktadaliai (81,1 proc.) respondentų teigė kasdien su tėvais praleidžiantys 1,5 val. ir daugiau; 13,2 proc. apklaustųjų kasdien kartu su tėvais praleidžia po 0,5 – 1,5 val.; 3,8 proc. – 0,5 val ir mažiau; 1,6 proc. teigė su tėvais nepraleidžiantys nei kiek laiko. Merginos ir vaikinai su tėvais praleidžia tiek pat laiko (χ^2 testas, NS). Į rizikingą elgseną įsitraukę paaugliai su tėvais praleidžia daug mažiau laiko nei nevartojantys tabako ar alkoholio (6 lentelė). Gali būti, kad tėvų bendravimo su vaikais stoka yra viena iš priežasčių, skatinančių paauglius įsitraukti į rizikingą elgseną.

6 lentelė. Tėvų skiriamo laiko ir rizikingos paauglių elgsenos sąsajos

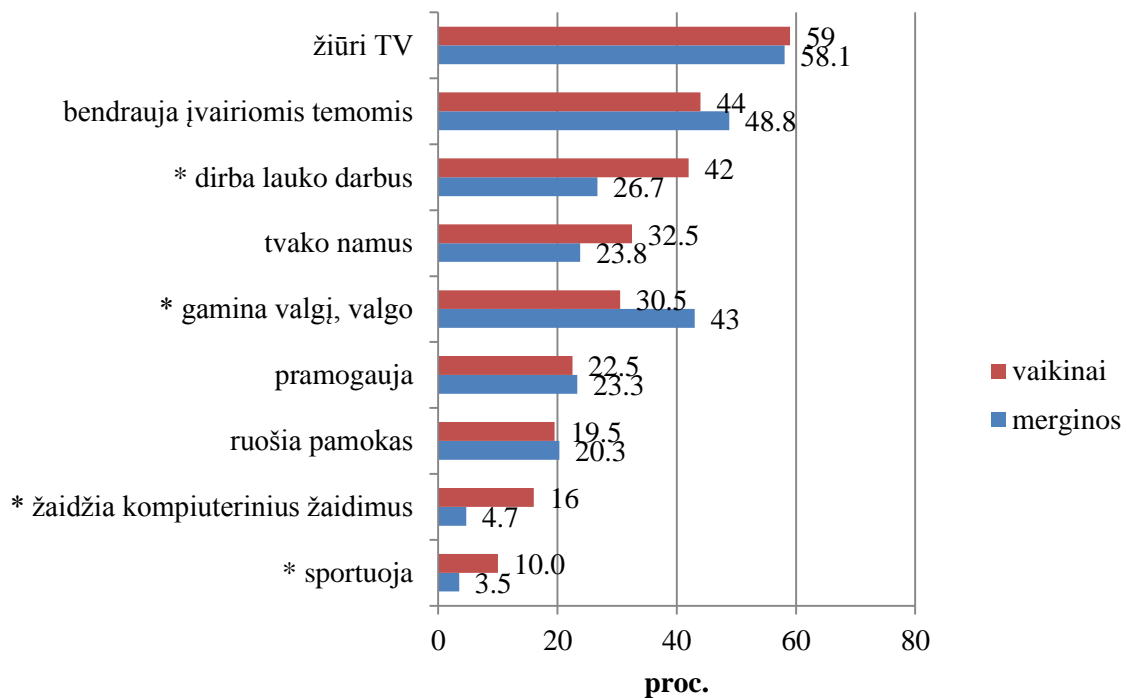
Ar per paskutines 30 dienų Tu:		Su tėvais praleidžiu per dieną:			
		0 val. (proc.)	≤ 0,5 val. (proc.)	0,5 – 1,5 val. (proc.)	> 1,5 val. (proc.)
rukei?	taip	0	6,3	31,3*	62,5*
	ne	1,8	3,6	11,6*	83,0*
vartojai alkoholi?	taip	0	6,3	21,5**	72,2**
	ne	2,1	3,4	10,7**	83,8**

* – patikimi skirtumai pagal respondento rūkymą, z testas, $p < 0,05$
 ** – patikimi skirtumai pagal respondento alkoholio vartojimą, z testas, $p < 0,05$

Daugiausia moksleiviai su tėvais žiūri televizorių (58,6 proc.), bendrauja įvairiomis temomis (46,2 proc.), gamina valgi ir valgo (36,3 proc.) (13 pav.). Vaikinai su tėvais dažniau nei merginos dirba lauko darbus, žaidžia kompiuterinius žaidimus, sportuoja. Merginos dažniau nei vaikinai su tėvais gamina valgi (14 pav.).

13 pav. Dažniausiai su tėvais paauglių vykdoma veikla

* skirtumai statistiškai patikimi; χ^2 testas, $p < 0,05$

14 pav. Dažniausiai su tėvais vykdoma veikla pagal respondentų lytį

Beveik keturi penktadaliai (78,2 proc.) apklausoje dalyvavusių paauglių teigė, jog jų tėvai beveik visada žino, kur jie leidžia laisvalaikio vakarus, ne visuomet žinojo – 16,9 proc. ir beveik visada nežinojo – 4,8 proc. respondentų tėvų. Tarp vaikinių ir merginų atsakymų statistiškai patikimo skirtumo nebuvo nustatyta. Tačiau paauglių, įsitraukusių į rizikingą elgseną, tėvai rečiau žinojo, kur jų vaikai leidžia laisvalaikio vakarus (7 lentelė).

7 lentelė. Tėvų kontrolės ir rizikingos paauglių elgsenos sąsajos

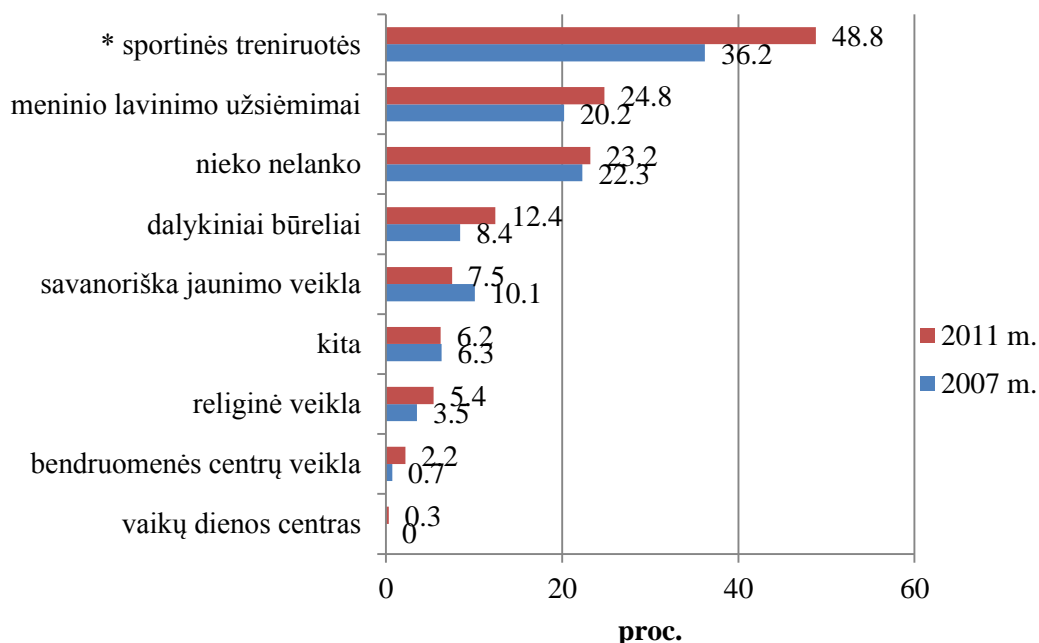
Ar per paskutines 30 dienų Tu:		Ar Tavo tėvai žino, kur Tu leidi laisvalaikio vakarus?		
		visada žino (proc.)	ne visada žino (proc.)	visada nežino (proc.)
rukei?	taip	53,1*	40,6*	6,3
	ne	80,4*	14,8*	4,7
vartojai alkoholi?	taip	62,0**	32,9**	5,1
	ne	82,8**	12,4**	4,8

* – patikimi skirtumai pagal respondento rūkymą, z testas, $p < 0,05$
 ** – patikimi skirtumai pagal respondento alkoholio vartojimą, z testas, $p < 0,05$

Užklasinis jaunų žmonių užimtumas

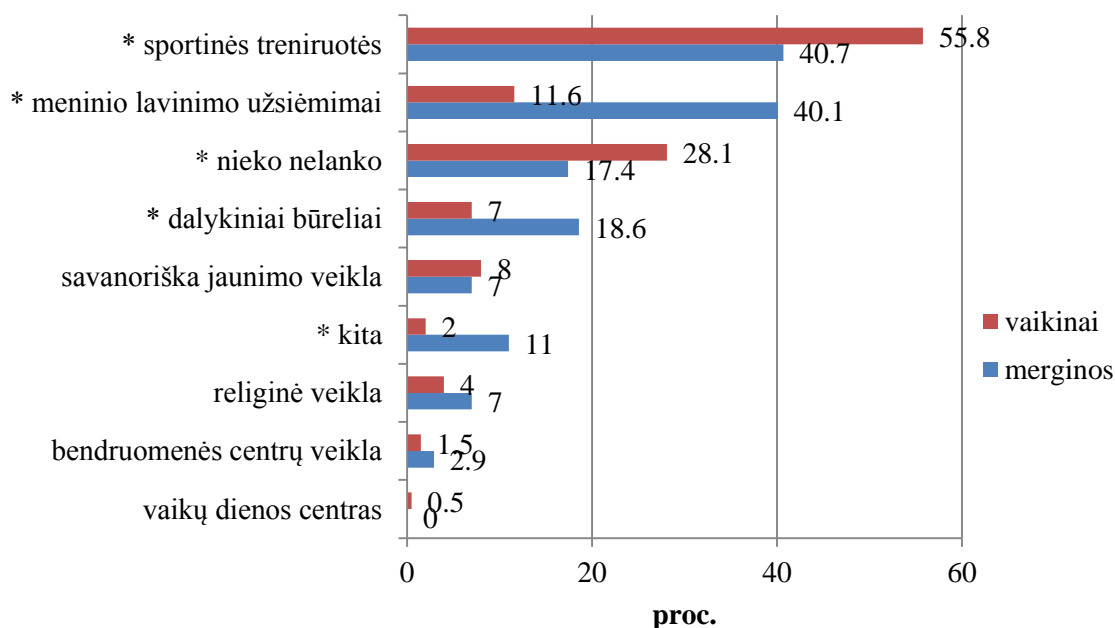
Papildomo ugdymo veikla yra vertinama kaip reikšminga profilaktinė priemonė, mažinanti jaunų žmonių įsitraukimo į rizikingą elgseną galimybes. Įvairiapusė veikla ne tik lavina jaunų žmonių įgūdžius, papildo jų žinias, tačiau ir praturtina juos kitokia patirtimi. Vienose grupėse paaugliai patiria didesnę bendraamžių grupės spaudimą rizikingai elgsenai, kitose – mažesnę, todėl skirtingų grupių veikloje dalyvaujantys jauni žmonės gali kritiškiau vertinti patiriamą neigiamą bendraamžių grupės poveikį ir turi daugiau galimybių atsispirti neigiamai grupės įtakai.

Tyrimo dalyvavusių respondentų įsitraukimas į užklasinę veiklą pavaizduotas 15 paveiksle. Daugiau nei penktadalis paauglių (23,2 proc.) teigė nedalyvaujantys jokiame popamokinėje ugdymo veikloje. Lyginant su 2007 metais padaugėjo sportuojančių moksleivių. Vaikinių ir merginų užimtumas popamokinėje veikloje dalinai skirėsi (16 pav.). Vaikinai daugiau sportuoja, merginos lanko meninio lavinimo užsiėmimus, dalykinius būrelius. Daugiau nei ketvirtadalis vaikinių (28,1 proc.) nieko nelankė, o tai – viena iš vaikinams svarbesnių priežasčių, skatinančių įsitraukti į rizikingą elgseną.

* - skirtumai statistiškai patikimi, z testas , $p < 0,05$

15 pav. Paauglių dalyvavimas popamokinėje ugdymo veikloje

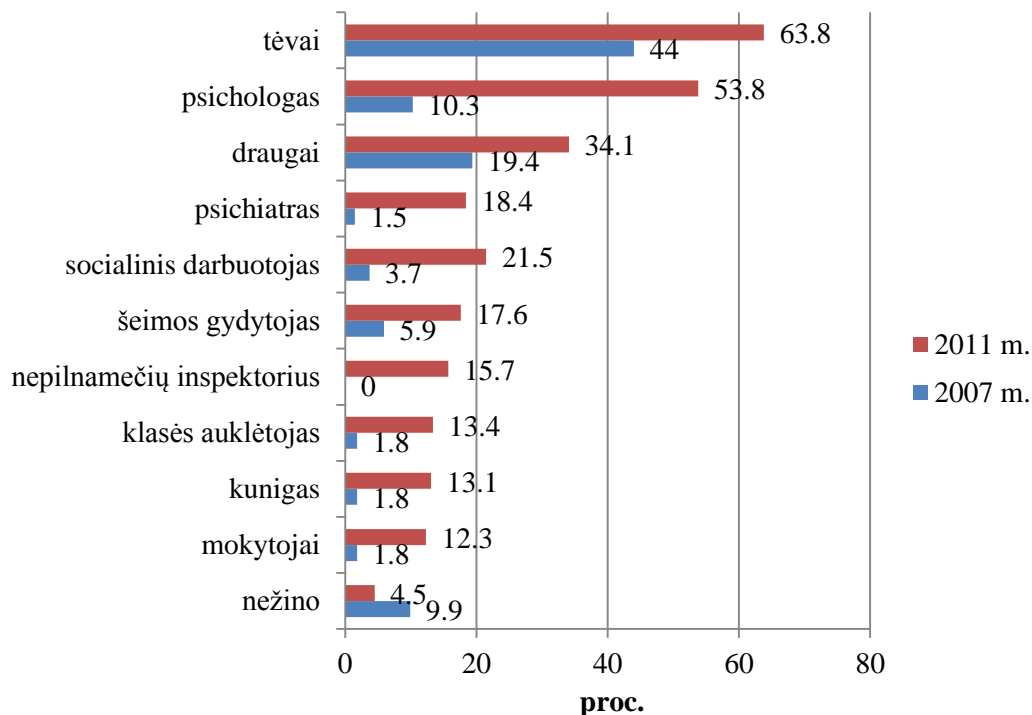
* - skirtumai statistiškai patikimi; χ^2 testas, $p < 0,05$

16 pav. Vaikinų ir merginų dalyvavimas popamokinėje ugdymo veikloje

Viena iš realių galimybių didinti jaunų žmonių užimtumą – panaudoti bendruomeninių centrų potencialą, į jų veiklą įtraukiant jaunus žmones, bei steigti specialius vaikų dienos centrus.

Paauglių išreiškiamas pasitikėjimas įvairiais prevencijoje dalyvaujančiais specialistais

Vertindami kurie asmenys, jų manymu, geriausiai galėtų padėti paaugliams atsikratyti priklausomybės nuo tabako, alkoholio ir narkotinių medžiagų, tyrimo dalyviai dažniausiai minėjo tėvus, psichologus ir bendraamžius draugus (17 pav.).

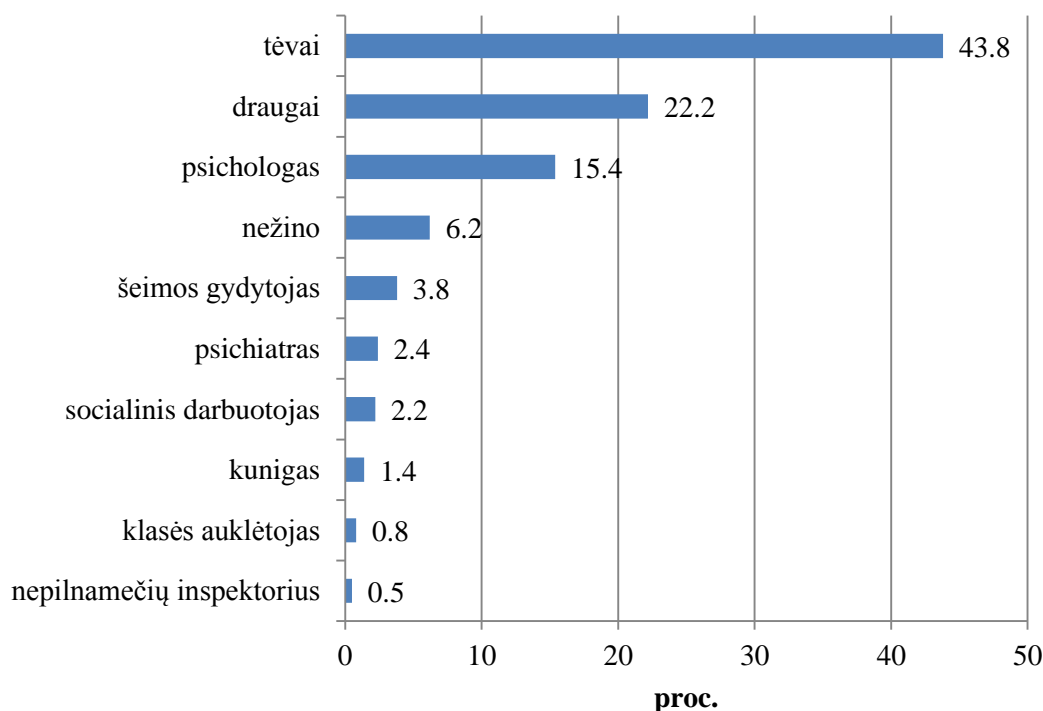

17 pav. Asmenys, kuriuos respondentai vertina kaip geriausiai galinčius padėti moksleiviams atsisakyti rūkymo, alkoholio ar narkotikų vartojimo

Analizuojant moksleivių nuomonę apie įvairių profesionalių specialistų galimybes suteikti reikiamą pagalbą jauniems žmonėms paaiškėjo, jog psichinės sveikatos specialistų (psichologų, psichiatrų) bei šėimos gydytojų kompetencija šioje srityje buvo palankiai vertinama žymiai dažniau nei pedagogų ir kulto atstovų. Klasės auklėtoją, kaip tokiose situacijose geriausiai galintį padėti asmenį, tyrimo dalyviai, rinkosi šiek tiek dažniau nei mokytoją apskritai. Lyginant su ankstesniu 2007 metų tyrimu išaugo pasitikėjimas socialiniais darbuotojais, nepilnamečių inspektoriais ir ypač psichologais (53,8 proc.). Analizuojant vaikinų ir merginų nuomonę apie asmenis, galinčius padėti atsikratyti priklausomybių, paaiškėjo, jog į psichologą statistiškai patikimai kreiptųsi daugiau merginos (64,1 proc.) nei vaikinai (45,8 proc.; $\chi^2 = 12,488$, $df = 1$, $p < 0,05$). Nuomonių apie kitus asmenis statistiškai patikimo skirtumo tarp lyčių negauta.

Svarstydami apie priimtinausią pirmos pagalbos šaltinį priklausomybės atveju paaugliai didžiausią pasitikėjimą išreiškė tėvais ir draugais, o mažiausią – klasės auklėtojais ir

nepilnamečių inspektoriais (18 pav). Vertinant vaikinų ir merginų nuomonę statistiškai patikimo skirtumo negauta.

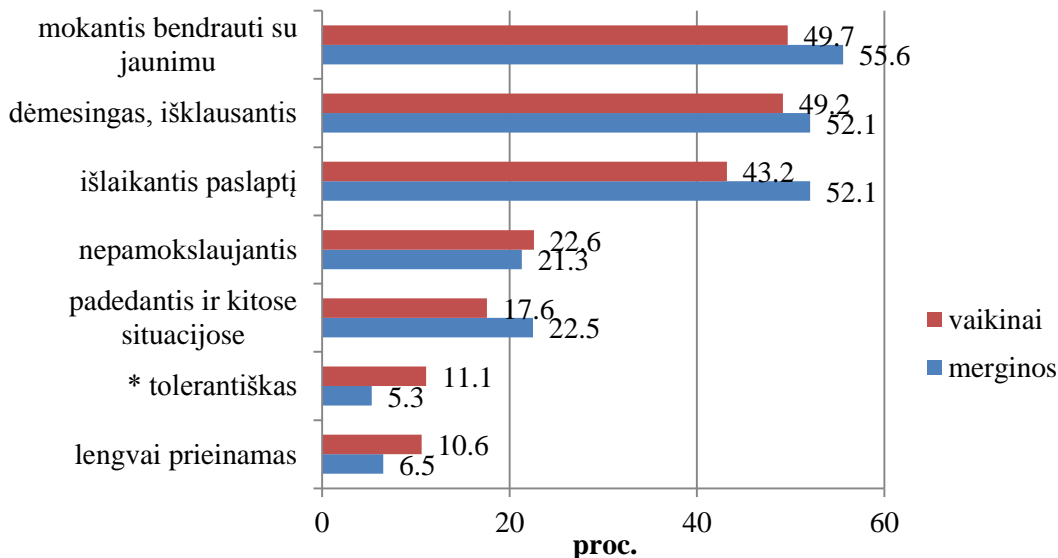

18 pav. Respondentų atsakymai į klausimą „Jei rūkytum, vartotum alkoholinius gėrimus ar narkotines medžiagas ir norėtum atsisakyti šio įpročio, į ką pirmiausiai kreiptumeisi pagalbos?“

Nors bendros tendencijos išlieka tos pačios, tačiau į rizikingą elgseną įsitraukusių respondentų nuomonė skyrėsi nuo niekada kvaišalų nevarojusių jų bendraamžių pozicijos. Rūkantys paaugliai, ieškodami pagalbos, rečiau kreiptųsi į tėvus (35,5 proc. atitinkamai nerūkantys 47,3 proc., z testas $p < 0,05$), tačiau dažniau tartųsi su draugais (25,8 proc. atitinkamai nerūkantys 20,5 proc., NS). Apie kitus asmenis statistiškai patikimo nuomonių skirtumo negauta.

Vertindami savybes, kuriomis turėtų pasižymėti konsultantas, į kurį jaunuoliai drąsiai galėtų kreiptis priklausomybės atveju, respondentai akcentavo bendravimo įgūdžius, dėmesingumą, bei konsultacijos konfidencialumą (19 pav). Fizinis konsultanto prieinamumas tyrime dalyvavusiems jaunuoliams atrodė mažiau reikšmingas veiksnys nei jo profesinė kompetencija ar žmogiškosios savybės. Nuomonės tarp lyčių nežymiai skyrėsi: vaikinams

svarbiau nei merginoms, kad konsultantas būtų tolerantiškas, merginoms svarbiau nei vaikinams – kad išlaikytų paslaptį.

* - skirtumai statistiškai patikimi, χ^2 testas, $p < 0,05$

19 pav. Respondentų nuomone svarbiausios savybės, būdingos pagalbos teikėjui, į kurį paauglys galėtų drąsiai kreiptis dėl rūkymo, alkoholio ar narkotikų vartojimo.

Gebėjimą išlaikyti paslaptį nuo tėvų trys ketvirtadaliai paauglių (74,9 proc.) vertino kaip jiems labai reikšmingą konsultanto savybę. Į rizikingą elgseną įsitraukusiems moksleiviams daug svarbiau buvo išlaikyti paslaptį: labai svarbu buvo 55,6 proc. rūkantiems respondentams (atitinkamai 47,7 proc. nerūkantiems, NS) ir alkoholinius gėrimus vartojantiems 56,1 proc. (atitinkamai nevartojantiems 45,1 proc., $\chi^2 = 11,044$, $df = 4$, $p = 0,026$).

Paauglių pasitikėjimas jiems labiausiai prieinamų konsultantų teikiamomis konfidencialumo garantijomis pateiktas 8 lentelėje. Tyrimo duomenimis, nei viena konsultantų grupė paaugliams nekėlė didelio pasitikėjimo (pasitiki mažiau nei penktadalis respondentų), kad konsultacijos dėl priklausomybę sukeliančių medžiagų vartojimo paslaptis bus išsaugota. Tokią padėtį būtų galima paaiškinti tuo, kad mokyklose dirbantys specialistai gana artimais ryšiais susiję su vaikais, todėl pastarieji vengia į juos kreiptis, nes nėra užtikrinti dėl pagalbos

anonimiškumo, o pirminės sveikatos priežiūros gydytojai dar nepakankamai pasirengę dalyvauti priklausomybių prevencijoje.

8 lentelė. Respondentų pasitikėjimas konsultantų teikiamomis konfidencialumo garantijomis

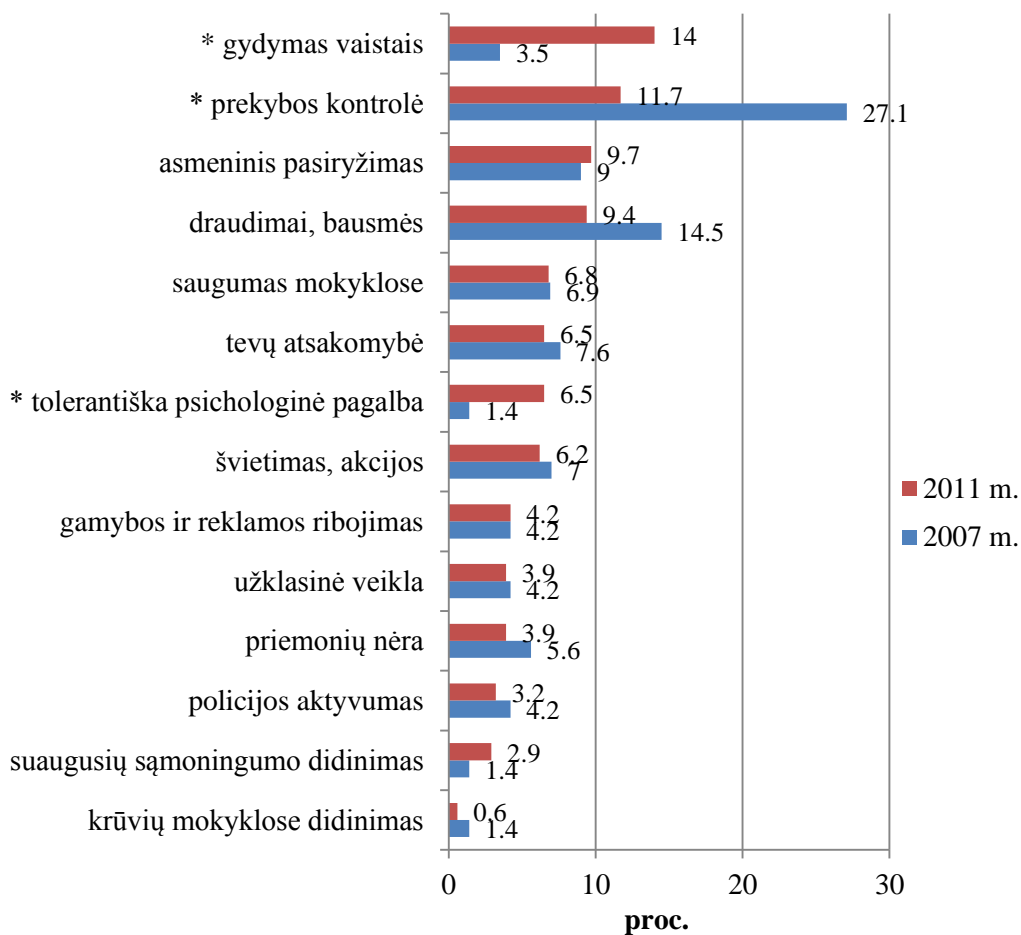
Konsultantas	Paauglys pasitikėtų konsultantu, kad išlaikys paslaptį, jei Jis:		
	rūkytų (proc.)	vartotų alkoholi (proc.)	vartotų narkotines medžiagas (proc.)
klasės auklėtojas	19,5	18,1	13,3
šėimos gydytojas	17,8	17,6	13,6
nepilnamečių inspektorius	16,2	14,1	11,7

Paauglių požiūris į priklausomybių prevencijos kryptis

Paauglių požiūris į priklausomybių prevencijos priemones buvo tiriamas atviro klausimo pagalba, prašant nurodyti, kokios priemonės, jų nuomone, galėtų padėti sumažinti rūkymo, alkoholio bei narkotinių medžiagų vartojimą tarp moksleivių. Atsakymus į šį klausimą pateikė beveik keturi penktadaliai (79,4 proc.) apklaustųjų. Siekiant respondentų nuomonę įvertinti kiekybiškai, moksleivių atsakymai buvo priskiriami 14 galimų kategorijų: prekybos kontrolė, draudimai ir bausmės, asmeninis pasiryžimas, tėvų atsakomybė, švietimas, saugumas mokyklose, gamybos ir reklamos ribojimas, užklasinė veikla, krūvių mokyklose didinimas, suaugusių sąmoningumo didinimas, psichologinė pagalba, gydymas vaistais, priemonių nėra. Nežinojo jokių prevencijos priemonių („nežinau, nes nevarioju“) 20,1 proc. respondentų.

Pagal paminėjimo dažnį reikšmingiausi veiksniai, moksleivių nuomone, galintys sumažinti priklausomybių paplitimą tarp jaunų žmonių, yra gydymas vaistais (14 proc.), prekybos kontrolė (11,7 proc.) bei asmeninis pasiryžimas (9,7 proc.) (20 pav.). Lyginant su 2007 metais išaugo sveikatos specialistų (gydytojų, psichologų) svarba priklausomybių prevencijoje. Sumažėjęs prekybos kontrolės poreikis rodo, jog šios priemonės įgyvendinimas visuomenėje yra veiksmingas, bet dar aktualus. Vis mažiau moksleivių (14,5 proc. 2007 metais ir atitinkamai 9,4 proc. 2011 metais, NS) mano, kad draudimai ir bausmės yra veiksminga priemonė, mažinanti paauglių įsitraukimą į rizikingą elgesį. Respondentų nuomone yra svarbios tokios priemonės kaip: saugumo mokykloje užtikrinimas, tėvų atsakomybės didinimas, švietimas ir kt. Dalis

jaunuolių (3,9 proc.) nurodė, jog, jų nuomone, nėra efektyvių priemonių priklausomybių paplitimui tarp moksleivių sumažinti.

* - skirtumai statistiškai patikimi, z testas $p < 0,05$

20 pav. Priemonės, kurios moksleivių nuomone galėtų padėti sumažinti rūkymo, alkoholio bei narkotikų vartojimo paplitimą tarp moksleivių

Išvados

1. Priklausomybių paplitimo mastas Šilalės rajono moksleivių tarpe gali kelti grėsmę jų sveikatai ir raidai.
2. Ypač kritiška yra alkoholinių gėrimų vartojimo situacija paauglių tarpe, sudaranti pagrįstas prielaidas narkomanijos plitimui.

3. Įvairios rizikingos elgsenos apraiškos (rūkymas, alkoholio, narkotinių medžiagų vartojimas, ankstyva lytinė elgsena) yra tarpusavyje susijusios, todėl profilaktines pastangas svarbu orientuoti į paauglių rizikingos elgsenos prevenciją, o ne vien į atskirus jos išraiškos variantus.
4. Vienas reikšmingiausių veiksnių, skatinančių paauglių įsitraukimą į rizikingą elgseną – neigiamas bendraamžių grupės poveikis.
5. Saugi šeimos aplinka, darnūs santykiai su tėvais – reikšmingas veiksnys, galintis sumažinti neigiamą bendraamžių grupės įtaką.
6. Nepakankamas jaunų žmonių užimtumas popamokinėje ugdymo veikloje didina jų įsitraukimo į rizikingą elgseną tikimybę.
7. Aukštas kvaišalų prieinamumas paaugliams – vienas reikšmingiausių socialinių, su priklausomybių plitimu susijusių veiksnių.
8. Mokyklose egzistuojančios pagalbos galimybės akivaizdžiai netenkina su priklausomybių problema susijusių jaunų žmonių poreikių.
9. Plėtojant priklausomybių prevenciją rajone būtų tikslinga iniciatyvas orientuoti sekančiomis kryptimis:
 - Efektyvi priklausomybę sukeliančių medžiagų prekybos kontrolė.
 - Tėvų įtraukimas į profilaktinę veiklą.
 - Saugumo mokyklose didinimas.
 - Popamokinės veiklos galimybių plėtotė bei šios veiklos prieinamumo didinimas, ypač socialinės atskirties grupėms.
 - Šviečiamosios veiklos tobulinimas ir aktyvinimas. Įvertinant itin aukštą paauglių konformizmą bendraamžių grupės normoms, priklausomybių prevencijoje būtų tikslinga plėtoti bendraamžių švietimo modelį.
 - Vykdamt priklausomybių prevenciją svarbu neapsiriboti vien tikslinėmis grupėmis – būtinos socialinės akcijos, galinčios palankiai veikti į platesnės bendruomenės budrumą aptariamai problemai bei sąmoningumo didinimą.
10. Profilaktinės priklausomybių prevencijos priemonės būtinai turi būti derinamos su tolerantiškų, konfidencialių ir jauniems žmonėms palankių sveikatos paslaugų prieinamumo didinimu.

Labas!

*Kviečiame Tave dalyvauti apklausoje, kurios rezultatai bus panaudoti jaunų žmonių sveikatos stiprinimui. Šia apklausa siekiama geriau pažinti jaunų žmonių patirtį bei poreikius, todėl Tavo nuomonė mums yra labai svarbi. Tyrime dalyvauja apie 350 Šilalės rajono moksleivių, surinkti duomenys bus analizuojami tik apibendrintai. Siekiant išlaikyti duomenų slaptumą, **anketos yra anoniminės, todėl savo vardo ir pavardės anketoje rašyti nereikia.** Atsakinėdamas į anketos klausimus **tinkamiausią Tau atsakymą pažymėk arba įrašyk savo nuomonę.** Jei ties klausimu nenurodyta kitaip, pasirink tik vieną atsakymą į kiekvieną klausimą.*

Tyrimą vykdo Šilalės rajono policijos komisariatas kartu su Kauno Medicinos Universiteto darbuotojais.

1. Ar Tavo geriausias draugas (ai) :

	<i>Taip</i>	<i>Nežinau</i>	<i>Ne</i>
rūko	☐	☐	☐
vartoja alkoholinius gėrimus	☐	☐	☐
vartoja narkotines medžiagas	☐	☐	☐

2. Ar Tavo šeimos nariai:

	<i>Taip</i>	<i>Nežinau</i>	<i>Ne</i>
rūko	☐	☐	☐
vartoja alkoholinius gėrimus	☐	☐	☐
vartoja narkotines medžiagas	☐	☐	☐

3. Ar Tu kada nors esi bandęs :

	<i>Taip</i>	<i>Ne</i>
rūkyti	☐	☐
vartoti alkoholinius gėrimus	☐	☐
vartoti narkotines medžiagas	☐	☐

4. Jei taip, kiek Tau buvo metų :

- kai pirmą kartą užsirūkei? Įrašyk.....
- kai pirmą kartą pavartojai alkoholinių gėrimų? Įrašyk.....
- kai pirmą kartą pavartojai narkotinių medžiagų? Įrašyk.....

5. Ar per paskutines 30 dienų Tu:

	<i>Taip</i>	<i>Ne</i>
rūkei	☐	☐
vartojai alkoholinius gėrimus	☐	☐
vartojai narkotines medžiagas	☐	☐

6. Dėl kokių priežasčių, Tavo nuomone, moksleiviai pradeda rūkyti, vartoti alkoholį ir/ar narkotines medžiagas?

(Išrink tris, Tavo nuomone, svarbiausius aspektus ir sunumeruok juos eilės tvarka:

1 - svarbiausias; 2 – mažiau svarbus; 3 – mažiausiai svarbus)

- nesugeba atsisakyti, kai jiems siūlo pabandyti
- nori pritapti prie taip besielgiančių draugų
- nori atkreipti į save dėmesį
- nori atrodyti vyresni
- nori pasipriešinti tėvams
- smalsu išbandyti
- neturi ką veikti
- nori patirti malonumą
- nori užsimiršti (nes turi daug problemų)
- kaip elgiasi tėvai, taip pat elgiasi ir jų vaikai
- kita. Įrašyk.....

7. Ar Tau sunku būtų pasakyti Ne, jei Tavo geriausi draugai (Tau nenorint) atkakliai siūlytų:

	<i>Sunku</i>	<i>Nei sunku, nei nesunku</i>	<i>Nesunku</i>
pradėti rūkyti	☐	☐	☐
pabandyti alkoholinių gėrimų	☐	☐	☐
pabandyti narkotinių medžiagų	☐	☐	☐
pradėti lytiškai santykiauti	☐	☐	☐

8. Kokiu būdu tu įsigyji **tabako gaminių**? (jei nerūkai, kokiu būdu, Tavo nuomone, cigaretės dažniausiai įsigyja Tavo bendraamžiai?)

Pažymėk 1-2 labiausiai paplitusius būdus.

- iš vyresnių draugų
- iš bendraamžių draugų
- iš brolių, seserų
- iš namų (be tėvų leidimo)
- duoda tėvai
- iš parduotuvės
- parduotuvėje nuperka nepažįstami žmonės
- kitaip. Įrašyk...

9. Kokiu būdu tu įsigyji **alkoholinių gėrimų**? (jei nevartoji alkoholio, kokiu būdu, Tavo nuomone, alkoholinius gėrimus dažniausiai įsigyja Tavo bendraamžiai?)

Pažymėk 1-2 labiausiai paplitusius būdus.

- iš vyresnių draugų
- iš bendraamžių draugų

- iš brolių, seserų
- iš namų (be tėvų leidimo)
- duoda tėvai
- iš parduotuvės
- parduotuvėje nuperka nepažįstami žmonės
- nežinau
- kitaip. Įrašyk....

10. Kur Tu dažniausiai vartoji alkoholinius gėrimus? Jei nevartoji alkoholio, kuriose vietose, Tavo nuomone, moksleiviai dažniausiai vartoja alkoholį?

(Išrink tris, Tavo nuomone, svarbiausias vietas ir sunumeruok jas eilės tvarka:

1 - svarbiausia; 2 – mažiau svarbi; 3 – mažiausiai svarbi)

- diskotekose
- gatvėse, parkuose
- kavinėse
- savo namuose
- draugų namuose
- pakviesti į svečius
- rūsiuose ir panašiose vietose
- kitose vietose. Įrašyk....

11. Kokias narkotines medžiagas Tu žinai? Parašyk:

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

12. Jei norėtum pavartoti narkotinių medžiagų, ar žinotum kaip jų įsigyti?

- taip
- ne

13. Kaip gauni narkotinių medžiagų? (Jei nevartoji narkotikų koku būdu, Tavo nuomone, narkotines medžiagas dažniausiai įsigyja Tavo bendraamžiai?)

Pažymėk 1-3 labiausiai paplitusius būdus.

- duoda vyresni draugas
- duoda bendraamžis draugas
- duoda brolis, sesuo
- duoda iš matymo pažįstami žmonės
- duoda nepažįstami žmonės
- parduoda draugas
- parduoda iš matymo pažįstami žmonės
- parduoda nepažįstami žmonės
- pasidalina grupėje draugų
- pasiima iš namų

- nežinau
- kita. Įrašyk.....

14. Kur, Tavo nuomone, galima įsigyti narkotinių medžiagų?
Pažymėk 1-2 populiariausias vietas

- diskotekoje
- bare, kavinėje
- gatvėje, parke
- mokykloje
- prie mokyklos
- prekiautojo namuose
- paskambinus telefonu narkotikai pristatomi į sutartą vietą
- nežinau
- kitose vietose. Parašyk.....

15. Kokias, Tavo nuomone, problemas sukelia moksleivių rūkymas, alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimas? Prašytume įrašyti savo nuomonę.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

16. Kokios priemonės, Tavo nuomone, galėtų padėti sumažinti rūkymo, alkoholio bei narkotinių medžiagų vartojimą tarp moksleivių? Prašytume įrašyti savo nuomonę

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

17. Kas, Tavo nuomone, geriausiai galėtų moksleiviui padėti atsisakyti rūkymo, alkoholio ar narkotikų vartojimo?

Pažymėk 1-3 labiausiai galinčius padėti asmenis.

- draugai
- tėvai
- mokytojai
- klasės auklėtojas
- socialinis darbuotojas
- psichologas
- šeimos gydytojas

- psichiatras
- nepilnamečių inspektorius
- kunigas
- nežinau
- kita. Įrašyk.....

18. Jei rūkytum, vartotum alkoholinius gėrimus ar narkotines medžiagas ir norėtum atsisakyti šio įpročio, į ką pirmiausiai kreiptumeisi pagalbos?

Pažymėk tik vieną atsakymą.

- į draugą
- į tėvus
- į mokytoją
- į klasės auklėtoją
- į socialinį darbuotoją
- į psichologą
- į šeimos gydytoją
- į psichiatrą
- į nepilnamečių inspektorių
- į kunigą
- nežinau
- kitur. Įrašyk.....

19. Koks turėtų būti pagalbos teikėjas, į kurį tu galėtum drąsiai kreiptis dėl rūkymo, alkoholio, narkotikų vartojimo.

Pažymėk 1-2 svarbiausias, Tavo nuomone, savybes

- dėmesingas, išklausantis
- mokantis bendrauti su jaunais žmonėmis
- nepamokslaujantis
- tolerantiškas
- išlaikantis paslaptį
- padedantis ir kitose situacijose
- lengvai prieinamas
- kita

20. Kaip stipriai Tau būtų svarbu, kad asmuo, į kurį Tu kreiptumeisi pagalbos dėl rūkymo, alkoholio ar narkotinių medžiagų vartojimo, išlaikytų paslaptį nuo Tavo tėvų?

- labai svarbu
- svarbu
- nei svarbu, nei nesvarbu
- nesvarbu
- visai nesvarbu

21. Ar Tu pasitikėtum savo **klasės auklėtoju**, kad jis išlaikys paslaptį ir nepapasakos Tavo tėvams, jei Tu:

*Taip Nei taip, Ne
 nei ne*

rūkytum	☐	☐	☐
virtotum alkoholiuŝ gėrimuŝ	☐	☐	☐
virtotum narkotinuŝ medŝiaguŝ	☐	☐	☐

22. Ar Tu paŝitikėtum ŝavo ŝeimos gydytoju, kađ jiu iŝlaikyŝ paŝlaptį ir nepapasakoŝ Tavo tėvamuŝ, jei Tu:

	<i>Taip</i>	<i>Nei taip, nei ne</i>	<i>Ne</i>
rūkytum	☐	☐	☐
virtotum alkoholiuŝ gėrimuŝ	☐	☐	☐
virtotum narkotinuŝ medŝiaguŝ	☐	☐	☐

23. Ar Tu paŝitikėtum nepilnamečių inspektoriumi, kađ jiu iŝlaikyŝ paŝlaptį ir nepapasakoŝ Tavo tėvamuŝ, jei Tu:

	<i>Taip</i>	<i>Nei taip, nei ne</i>	<i>Ne</i>
rūkytum	☐	☐	☐
virtotum alkoholiuŝ gėrimuŝ	☐	☐	☐
virtotum narkotinuŝ medŝiaguŝ	☐	☐	☐

24. Tu gyveni:

- kartu ŝu abiuŝ tėvauŝ
- ŝu vienu iŝ tėvų
- ŝu ŝeneliaiuŝ ar kitauŝ giminaičiuŝ (nei mama, nei tėtiŝ ŝiuo metu negyvena kartu ŝu tavimi, pvz., iŝvykę į kitą ŝalį)
- vaikų globuŝ namuŝe
- kitur. Įraŝyk.....

25. Kiek laiko per dienaŝ tu praleidi kartu ŝu ŝavo tėvauŝ

- 0,5 val. ar maŝiau
- 0,5 – 1,5 val.
- 1,5 val. ir daugiau
- ŝu tėvauŝ kartu nepraleidŝiu nei kiek laiko

26. Jei būni kartu ŝu tėvauŝ, ką daŝniauŝiai veikiate? Paŝymėk 1-2 pačius daŝniauŝiuŝ uŝŝiėmimuŝ.

- gaminata valgi, valgotė
- ŝiūrite televizorių
- tvarkote namuŝ
- ŝaidŝiate ŝu kompiuteriu
- pramogaujate
- kalbatėŝ įvairiuŝiuŝ temomiuŝ
- sportuojate
- dirbate lauke
- ruoŝiate namų darbuŝ
- kita.....

27. Ar Tavo tėvai žino, kur Tu leidi laisvalaikio vakarus?

- beveik visada žino
- kartais žino
- nežinau, ar žino
- kartais nežino
- beveik visada nežino

28. Kokius papildomo ugdymo užsiėmimus Tu lankai?

- sportinės treniruotės
- meninio lavinimo užsiėmimai (pvz., muzika, dailė)
- dalykiniai būreliai (pvz., matematikos, anglų k.)
- dalyvauji savanoriškoje jaunimo veikloje
- dalyvauji religinėje veikloje
- dalyvauji bendruomenės centrų veikloje
- lankai vaikų dienos centrą
- kita. Įrašyk.....
- nieko nelankai

29. Tu esi : mergina vaikinai

30. Taumetų

31. Jei būtum kada nors vartojęs narkotines medžiagas, ar būtum apie tai pasakęs šioje anketoje?

- apie tai jau pasakiau
- tikrai taip
- greičiausiai taip
- nežinau
- greičiausiai ne
- tikrai ne

Ačiū, kad sutikai dalyvauti apklausoje!

Sėkmės!

Anketą parengė: dr. L. Jaruševičienė, prof. L. Valius, KMU
Šilalės policijos komisariatas